

A Magyar Nemzet vitafóruma

Thália szabadtéren, 1986-ban

A NYÁRI ÉVAD végével a szaksajtó, a napilapok — közöttük a Magyar Nemzet — cikkeiben, Koltay Gábor a Hazafias Népfront fórumán mintegy a szabadtéri játékok „identitásával” kezdtek foglalkozni, megkérdőjelezve, mi a szabadtéri színjátszás, mit játszanak, van-e értelme a jövőben és így tovább. Jelzések ezek az identitás-zavarra, a feladatkeresés, a feltételkeresés és meghatározás zavaraira is.

Alig akadt egy-egy mélyebb, a folyamatokat is elemző empátiás, belülről-alulról építkező írás, útmutatás vagy legalább vélemény. Sok a tájékozatlanság vagy esetleg éppen az ellenkezője.

A magyar szabadtéri színjátszás a hatvanas évek végétől, végig a hetvenes évek egészen a nyolcvanas évek elejéig szinte példátlan fejlődésen ment keresztül. Ez a színjátszás sorra hozta létre a különböző profilú, műfajú műhelyeket, lokálpatrióták buzgalmatól is segítve — szinte alternatív színházként is — meghódított, elfoglalt, továbbfejlesztett, kialakított új és új játékos helyeket, mintegy el is osztotta a feladatokat, olykor még a mondanivalót és az eszköztárat is. Így volt lehetséges, hogy a meglevők (Szegedi Szabadtéri Játékok, Margitszigeti Szabadtéri Színpad, Körszínház) mellé újak sorakozzanak fel Egerértől Gyuláig, Pécsőtől Egerig, Kisvárdáig, Szentendrétől. A legtöbb helyen volt valami minden mástól különböző műsorteremtő elv, egy-egy jelentős művészeti vezetőegénység vagy legalábbis színházcsináló-teremtő személyiség. Mindezzel a szabadtéri színjátszó kultúra a magyar színházi struktúra tágitásának, színesítésének eszköze, fóruma is lett.

BIZONY, méltán vannak identitászavarok, indokoltan vannak zavarban a kritikások, az elemzők, a maximalisták, a tanítóbácsik, mert tény, hogy az imént vázolt felfutásnak már vége, a közelmúltban már kezdtek megszűnni egyes műhelyek, színpadok, legalábbis saját műveket létrehozó, forgalmazó színpadokként. Több éve (nyári évada) figyeljük meg azt is, hogy apadóban a buzgalom, a vállalkozó kedv a színművészek részéről is. Jelzések érkeztek arról, hogy változóban van a közönség ízléséigénye, érdeklődése. Csökkent a mecénatúra (minisztérium, tanács, országos, idegenforgalmi szervek) támogatási lehetősége.

Az 1986. évi nyári színjátékprogram rossz előjelek közepette körvonalazódott. A minisztérium csak a két legjelentősebb nyári produkcióhoz (sorozathoz az első esetében), a Gyulai Várszínház elő- és ősbemutatóihoz, valamint a Rock Színház monumentális zene- és táncdráma-bemutatójához tudott támogatást adni, mások

centráció a továbbforgalmazásra mérsékeltebb.

Igazában e két tendencia — az anyagi, a technikai eszközök régi vagy új játékos helyekre koncentrációja, művészeti vállalkozások jobb kifuttatása — csak a tartalékok megtalálásának és hasznosításának lehetőségét és szükségességét igazolja. Meglepő talán, hogy még olyan kényszerlépésből is, mint az igazgatóváltás kérésére következtében előirányzott budapesti nyári repríz-sorozatból — több jó származott, másfajta tartalékokra hívta fel a figyelmet. Arról van szó, hogy az idején Carmen és Csárdáskirálynő egyszerűen jobb lett (a Margitszigeten) a tavalyinál.

NEM KELLETT tulságosan (újra)csiszolni, mert már tavaly is drágakő volt a Szentendrei Teátrum kitűnő operaelőadása, a még mindig nem eléggé méltott-elemzett Szerelmi bájital, több, elragadó szellemességgel, ötletességgel, mára hangolási szándékkal dolgozó, alkotó rendező, operaművész, muzsikus remekműve, a helyszín és a korszerű operajátás igazi találkozása. Valósággal újraalapítással, az esztergomi tanácsiak és népművelők a Színház- és Filmművészeti Főiskola illetékeseinek egyeztetésével, sőt támogatásával — az Esztergomi Várszínházban sorozatban adták elő a főiskolások Wilkowiczki-Dejpek-Mészöly Dezső Legenda a dicsőséges feltámadásról című művét, Szinetár Miklós szellemes, elsősorban a szöveg, a situációk mai humorára koncentrált rendezésében, egy csomó, friss tehetség szikráztatásával. A helyiek technikailag hangulatilag jó teret biztosítottak színészet, műszaknak és közönségnek egyaránt, s ennek két következménye volt: ritka pillanatként, alkalmként a magyar államiság kezdeti építészeti emlékeinek és a magyar katolikus egyház alapépítményeinek és intézményeinek tőszomszédságában viszajzott valami a közép-kelet-európai dramatikusszínházi múltból, hogy egy írói, színjátszó bravúrral megteremtse a senkit sem bántó, sőt, mindkét oldalról (hívó és nem hívó) elismerést kiváltó realizmus diadalát. Nyomában a felismerés, mint másik jó következmény: ilyesmit és a főiskolásokkal kell a továbbiak során csinálni. Örvendetes, hogyha már újabb támogatást nem kaptak, a kaposváriak megismételték a Boglárlellei Nyári Színpadon az elmúlt évi sikereket, a Szesélyes nyár és az Alkésztisz című produkciókat. Tartalékok felhasználását jelentette a Zalaegerszegről tovább „mentett”, Diósgyőrbe átvitt Fielding-musical, a Lakat alá a lányokkal.

MINDEZEK amolyan dobtanítódeszka-szerepet is betölthetnek egy évad képek felvázolásához. Itt az kezdődik, hogy a zavarban

nagy volt, érdekes módon mindkét helyen „megfontoltabb”, mint — tegyük fel — az István, a király eseteiben. Kár, hogy Szegeden elmaradt az ismert okok következtében a Novák—Markó szerző-koreográfuspár egy évvel ezelőtti remek monumentális táncdráma-párbajának ismétlése, ami az idején szegedi műsor gazdagításán túl e művek mélyebb hatását is eredményezhette volna.

EGYES klasszikus művek színrevitelénél is felillant egy s más, a kritika által nem mindig körültekintően mérlegelve. A Scapin furfangjai Szentendre főterén nemcsak jó alapötlet, hanem — itt-ott megbicsaklásoktól kísért — ígéretes munka, mind a rendező, mind a színészek részéről. Az Agria Játékszín Szentivánéji álom előadása több tekintetben igazi színházi esemény volt, szellemes mondanivalóval (mi minden nehezíti ma a fiatalok boldogságát), újfajta drámai téralakítással, egy eléggé jól összeválogatott, idősebbekre és tehetséges fiatalokra egyaránt építő színészgárdával. Am készületlen is volt, ami nézőszámcsökkenést eredményezett, s ez mindenütt megengedhetetlen. Felvetik e jelenségek az irányítás felelősségét is.

A KÉP nem teljes, sem az eredmények, sem a hiányosságok felsorolása tekintetében. Az összkép stagnálást, elbizonytalanodást, csökkenést is jelez, például a jelentékeny rendezői és színészi vagy tervezői koreográfusi teljesítmények tekintetében. Az identitászavar tény, s a kifejtettek közül is nyomon követhető. Mit kell hát csinálni, kérdezni sokan, s erre a legfontosabb és a legnehezebb felelni. Az biztos, hogy a „televízió korszakában” (Koltay Gábor kedvenc kifejezése, érve) is érdeklő a közönséget a műhelymunka, a műhelyek közelsége, tehát a szabadtéri műhelyek munkáját folytatni kell, kb. úgy, ahogy Gyulán és Boglárlelén most is, vagy újabb és most Szentendrén teszik. Nagyon jó az olyan stagione-forma, amely a Don Quijote utolsó kalandja előbemutatója kapcsán valósult meg. Fontosak a közönség és a szakma számára azok a profilok (önmagukban is), amelyek a népi-nemzeti identitás keresését jelentik. Mindezekkel összefüggésben a monumentális próza-, zene- és táncdrámai játékok színterén jobban ki kell találni a közönség legszélesebb rétegeit érdeklő témák és megvalósítások feltételeit, leginkább pedig alkotóművészeit. Az is biztos, hogy a monumentális, a fontosat, izgalmasat mondás kötelezettségét egységben kell látni és láttatni a szórakoztatás kötelezettségével.

Bögel József

Művelődési Minisztérium,

Színházi Osztály

hoz tudott támogatást adni, noha sokfelé volt támogatásszűkében a szabadtéri színházi kultúra, sokfelé voltak megtorpanások a tanácsi mecenatúra részéről, de különböző országos szervek részéről is. Érezhető volt már az előkészítés fázisában is a művészek, a vállalkozók további elkedvetlenedése, visszahúzódása, nyilvánvalóan az előbbiekkel szoros korrelációban. Nagy volt helyenként a dramaturgiai-műsorgetvi kapkodás, s már tavasszal látszott, hogy a Pécsi Nyári Színház önredukciója folytatódik, a Kisvárdai Várszínház nem tud előre lépni, Budapesten túlnyomórészt csak repríz lesz.

A TAVALYI 25 bemutatóval szemben az idén 17 új produkcióra került sor. Meghatározó volt a magyar drámák aránya, amelyekből hat eredeti, ősbemutatóként került színre. A kép azonban — ezt a Magyar Színházi Intézet „festette” — mégsem ilyen egyszerű, végső összegezésében sem.

Ezen a nyáron bontakozott ki igazán a Gyulán már korábban is alkalmazott előbemutató-rendszer. A legjobb példa erre ezen belül is Vészi Endre darabjának, a *Don Quijote utolsó kalandjának* többszöri színrevitele. Összefogott két színház — a Gyulai Várszínház és a veszprémi Petőfi Színház —, valamint a miniszterium, hogy ez a vállalkozás sikerüljön. Előbemutatóként játszották el Gyulán, majd többször a székesfehérvári Pelikán fogadó udvarán, innen átvitték a veszprémi vár egyik terére, majd bemutatásra került a balatonfüredi szabadtéri színpadon, továbbá a Tihanyi-félszigeten is, hogy mintegy harminc előadás után tovább menjen a veszprémi kőszínházba és Veszprém megye nagyobb művelődési központjaiba — ősszel. Nem kell hangsúlyozni, hogy milyen példátlan mérvű kifizetés ez a mi viszonyaink közepette, minő sokrétű felhasználása, sugárzása egy kiváló műhelymunkának. Lesz folytatása a másik gyulai ősbemutatónak, Gyurkovics Tibor *Bombatólcsér*ének is Nyíregyházán, noha itt a siker és a kon-

Ilyen koordináta-rendszerben viszont nem kis eredmény, hogy a bemutatott művek között szembevetendő a magyar darabok nagy száma, mivel az összes produkció több mint a felét hazai szerző jegyzi, közöttük is, mint már fentebb volt róla szó, hat ősvagy eredeti bemutatóé (Háy Gyula: *Attila éjszakái*, Gyurkovics Tibor: *Bombatólcsér*, Gyárfás Miklós: *Császári futam*, Páskándi Géza: *Atkozottak*, Tömörly Péter: *Síp a tőre*, Pelle János: *Casanova*). Közülük egyik-másik kiemelkedő művészi tettként, színrevitelként került valamelyik nyári színpadra, mindenekelett a Gyulai Várszínház (valamelyik) színterére. E szabadtéri színpadunk — úgy is, mint megalapított, nyári bemutató színpad, úgy is, mint szabadtéri színházi műhely — lankadatlanul hozza színre a mai magyar történelmi drámákat, s e lankadatlanság mögött — vagy annak összetevőjeként — ott van egy-két évtizedes dramaturgiai, pályázatokban is realizálódó és eredményekkel járó művészeti vezetői, rendezői és irányítói odafigyelés.

A nyári évad a zenés- és táncszínhátékok tekintetében is produkált néhány emlékezetes teljesítményt. Immáron másfél évtizedes „adóssága” volt a magyar színházi életnek, hogy valahol színre hozza a *Jézus Krisztus szupersztár*t. A szövegeknyv alapja több világegyház, a világirodalom, egy lassanként két élvezredes kultúra bázisműve, a Biblia, az Újszövetség ilyen összefüggései miatt is hosszú időszakon keresztül a művelődéspolitika egyes aggályainak a tárgya. Ez az — egy bizonyos látószögből — archetipikus történet az utóbbi évek elég sok magyar drámájába, színhátékába betört már, s az aggályok ezért is eloszolhattak, hiszen így, s a *Szupersztár* hazai bemutatójával a figurák, a szituációk eléggé profanizálódtak. Színházművészetünk „legfrissebb, intézményesítési folyamata elején tartó hajtása”, a Rock Színház vitte színre az egykor tiltott művet a Szegedi Szabadtéri Játékokon és a Margitszigeten A közönségsiker

Mégis: Szenczi Molnár Albert műve

CSAK MOST jutott el hozzám a *Magyar Nemzet* 1986. augusztus 23-i száma, ahol Szabó Géza hozzászólott az augusztus 9-i számban megjelent cikkemhez (Eddig ismeretlen Szenci Molnár-mű a brémai könyvtárban). Helyesbítést köszönöm, de további észrevételeivel kapcsolatban a következőket szeretném közölni: mint ő is megállapítja, az általam talált 1617-es oppenheimi nyomtatványt (amelynek faksimiléjét rövidesen közzéteszem egy hazai szakfolyóiratban) mindeddig nem ismerte a szakirodalom, a Régi Magyar Nyomtatványok II. kötetét is beleértve. De a nyomtatványnak kétségtelenül az ad különös súlyt, hogy annak magyar része — szerintem — Szenci Molnár Albert fordítása. Szenci szerzősége mellett szól az az egyszerű tény, hogy kiadványán a nyomdász mellett egyedül az ő neve szerepel (mégpedig ha más lenne a fordító, azt a lelkiismeretes Molnár mindenképpen feltüntetné), valamint az is, hogy az 1621-ben kiadott *Imádságos könyvecské*-ben minden egyes magyar versfordítás az ő munkája, s ezeknél sem tünteti fel külön saját nevét, tehát az utolsó létezől írt verset zsoldárfordításaival egyenrangú módon szerepelteti. Ami a nótajelzést illeti, az *Imádságos könyvecské*-ben közölt szöveghez Molnár már két különböző nótajelzést ad meg; a másik a „Jertec hozzám Christus mondgya...”, ami feltehetőleg jobban illik a szöveghez, mint az „Óh én kegyelmes istenem...” Persze az sem lehetetlen, hogy Szenci Molnár rosszul emlékezett Balassi említett versére, s azért adta meg korábban ezt a „téves” nótajelzést. Összegezve a mondottakat, nem látok különösebb okot, amiért változtatnom kellene azon a véleményemen, hogy az oppenheimi kiadvány magyar része Szenci Molnár Albert műve.

Gömöri György
(Cambridge)